

Nr 351.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet; given Stockholms slott den 5 oktober 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

G U S T A F.

Allan Vougt.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, anmäler vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet samt anför härutinnan följande.

Såsom framgår av riksdagens skrivelse 1945: 155, punkt 1:o, (propositionen 1945: 87) har riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande i angiven utsträckning intill den 1 juli 1946 avgöra vissa frågor om avstående av kronans fordringsrätt m. m. på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörande krigsmakten.

Jag får nu anmäla två ärenden avseende efterskänkande av kronans fordringsrätt, vilka på grund av fordringsbeloppens storlek icke kunna avgöras utan riksdagens hörande.

1:o.

Den 23 september 1939 inträffade vid mynningen av inkörsvägen från Kavallerivägen till Tekniska museet i Stockholm en sammanstötning mellan en kronan tillhörig, av värnpliktige nr 169-33-1938 Ernst Sigvard Axelson framförd motorecykel och en droskbil. I droskbilen färdades två passagerare förutom chauffören. Vid sammanstötningen skadades båda fordonen, varjämte Axelson och bilens passagerare ådrogo sig kroppsskador.

Stockholms rådhusrätt fann genom laga kraftvunnet utslag den 18 mars 1940 båda förarna vållande till sammanstötningen. Rådhusrätten dömde bilföraren till 10 dagsböter om två kronor för ovarsamt förande av motorfordon samt förklarade Axelson saker till ansvar för samma förseelse och hänvisade målet beträffande honom till fortsatt rannsaking inför Svea livgardes regementskrigsrätt. Härjämte förpliktade rådhusrätten de båda förarna att i anledning av olyckshändelsen utgiva vissa skadestånd m. m. Härvid ansågs Axelson vållande till två tredjedelar och bilföraren till en tredjedel.

I ansvarsfrågan dömde krigsrätten genom laga kraftvunnet utslag den 26 juli 1940 Axelson dels till 30 dagsböter för trafikförseelse och dels till disciplinstraff för olovligt nyttjande av motorecykeln. Härjämte förpliktade krigsrätten Axelson att till kronan utgiva skadestånd med 305 kronor 2 öre för kostnader för reparation av motorecykeln.

Enär Axelson brukat motorecykeln utan lov och kronan därför på grund av bestämmelserna i förordningen den 22 juni 1939 (nr 286) med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten, syntes äga regressrätt mot Axelson för vad kronan på grund av rådhusrättens utslag nödgats utgiva, förde kronan regressstalan mot Axelson vid rådhusrätten.

Enligt dom den 15 november 1943 förpliktade rådhusrätten Axelson att jämlikt medgivande till kronan utgiva omstämda beloppet 6 245 kronor 36 öre jämte 5 % ränta därå från stämningdagen den 17 september 1943 tills betalning skedde. Härjämte förpliktades Axelson att ersätta kronans rättegångskostnader med skäligen ansedda 150 kronor. Domen vann laga kraft.

I en den 31 augusti 1944 dagtecknad skrift har Axelson anhållit att bli befriad från den betalningsskyldighet som åvilade honom gentemot kronan på grund av krigsrättsutslaget den 26 juli 1940 och rådhusrättens dom den 15 november 1943. Axelson har därvid framhållit i huvudsak följande.

Axelson hade visserligen brukat motorecykeln utan lov, men omständigheterna voro dock förmildrande. Den dag, då olyckan inträffade, hade Axelson, som fullgjorde värnpliktstjänstgöring vid dåvarande Göta livgarde, sammanträffat med en värnpliktig vid samma regemente vid namn Qvist, som tilldelats en regementet tillhörig motorecykel. Denna var vid tillfället uppställd på en smörjbrygga inom kasernområdet. Axelson och Qvist kände varandra sedan gammalt, när de voro från samma trakt. Qvist, som kände till att Axelson haft egen motorecykel och var van att handskas med motorer, omtalade, att motorn drog dåligt, förmodligen på grund av fel på tändstiftet. Qvist nämnde vidare, att motorecykeln skulle på inspektion eller

uppställning senare på dagen, varför han var angelägen att få motorn i ordning. Under samtalet startade Axelson motorcykeln på tomgång. Kort därpå avlägsnade sig Qvist, sannolikt för att hämta nya tändstift. Axelson, som hade en annan uppfattning om orsaken till motorfelet än Qvist, tänkte då, att han genom en provkörning skulle hjälpa Qvist att komma underfund med felet. För att vinna tid beslöt Axelson att företaga en kort provtur, medan Qvist var borta. Givetvis hade Axelson bort be Qvist om lov, men han hade kommit att tänka på en provkörning först efter det Qvist avlägsnat sig. Axelson avsåg sålunda ej att företaga någon nöjesfärd utan ville endast hjälpa Qvist med att få motorcykeln i ordning till inspektionen.

Vid sammanstötningen framfördes motorcykeln i västlig och bilen i östlig riktning på samma gata. Sammanstötningen inträffade i samband med att bilen skulle svänga över gatan åt höger och in på inkörsvägen till Tekniska museet. Axelson körde härvid mot bilens vänstra sida. Till följd av skadorna vid olyckshändelsen hade Axelson under lång tid varit helt eller delvis arbetsförmögen. Den ersättning, han erhållit från riks försäkringsanstalten, hade endast delvis kunnat kompensera den uteblivna arbetsförtjänsten. Härjämte hade Axelson förorsakats betydande utgifter för resor m. m. i anledning av rättegångarna. Vidare hade Axelson till följd av långvariga inkallelser förhindrats att skaffa sig en tillfredsställande utbildning och hans ekonomi vore mycket svag. Sålunda hade han under åren 1939—41 till följd av inkallelser och sviterna av olyckshändelsen ej haft någon beskattningsbar inkomst. Under åren 1942 och 1943 utgjorde hans beskattningsbara inkomst 150 kronor respektive 860 kronor. De ekonomiska verkningarna av olyckan vore för Axelson katastrofala. Han ansåge det bittert att för all framtid bliva nödgad att bära på en skuldbörda, som han mänskligt att döma icke någonsin skulle kunna avböra sig, desto mer som olyckan uppkommit till följd av att Axelson velat hjälpa sin kamrat med att få motorcykeln i ordning. Frånsett detta fall hade ej någon anmärkning förekommit mot Axelson under militärtjänstgöringen.

I ett framställningen bifogat intyg har Qvist framhållit, att enligt hans åsikt Axelson lånat motorcykeln endast för att hjälpa Qvist att finna motorfelet.

Försvarets civilförvaltning och *arméförvaltningens tygavdelning* ha i utlåtande den 31 oktober 1944 framhållit följande.

Kronans fordran mot Axelson enligt Stockholms rådhusrätts dom den 15 november 1943, 6 245 kronor 36 öre, grundade sig på det förhållandet, att Axelson framfört motorcykeln utan tillstånd. Den trafikförseelse, till vilken Axelson gjort sig skyldig, torde däremot i och för sig icke ha varit av beskaffenhet att medföra regressrätt för kronan.

Då anledning saknades att draga i tvivelsmål att motivet till att Axelson lånat motorcykeln varit det av honom uppgivna samt med hänsyn jämväl till Axelsons svaga ekonomiska ställning, finge civilförvaltningen och tygavdelningen tillstyrka, att Axelson delvis befriades från ersättningskyldighet. På grund av Axelsons ekonomi och då denne, som själv skadats vid trafikolyckan, genom det inträffade åsamkats kända kostnader, syntes ersättningskyldigheten böra nedsättas till ett belopp av 300 kronor, under förutsättning att beloppet inbetalades före den 1 juni 1947.

Statskontoret har i utlåtande den 6 december 1944 med hänsyn till bland annat vad civilförvaltningen anfört förklarat, att ämbetsverket icke ville motsätta sig att Axelson delvis befriades från ersättningskyldighet. Med be-

aktande av Axelsons ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter förordade statskontoret, att Axelson, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade 600 kronor, befriades från återstående ersättnings-skyldighet.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande: Axelson, som är född år 1918, är ogift och till yrket jordbruksarbetare. Han har mot fri kost, kläder och bostad jämte en obetydlig kontant ersättning arbetat hos sin fader, som arrenderar en mindre fastighet. Fadern är mindre arbetsför och därför i viss mån beroende av sonens arbetsförmåga. Vid ifrågavarande sammanstötning ådrog sig Axelson hjärnskakning samt kross- och skärsår jämte brott å underarmen m. m. Axelson har ej före ifrågavarande förseelse ådömts straff för trafikförseelse.

*Departements-
chefen.* Det får anses föga sannolikt, att Axelson inom rimlig tid skall kunna gälda ifrågavarande betydande skadestånd till någon avsevärd del. Av utredningen synes framgå, att Axelson brukat motorcykeln utan lov endast för att utröna ett motorfel samt att regressrätt för kronan mot Axelson ej skulle ha förelegat, om ej motorcykeln brukats olovligen. Med hänsyn härtill synes det obilligt att låta en betydande skuldbörda under lång tid åvila Axelson. Jag anser mig därför böra föreslå, att Axelson, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, inbetalar 100 kronor, befrias från återstående ersättnings-skyldighet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att Ernst Sigvard Axelson må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar 100 kronor, befrias från återstående ersättnings-skyldighet till kronan på grund av angivna olycksfall.

2:o.

Då vedettbåten Polaris den 2 augusti 1943 under pågående tilläggningsövningar med kadetter kl. 15,35 skulle lägga till vid kaj i Värtahamnen akter om den vid kajen förtöjda motorseglaren Iris från Västervik, trängde Polaris in mellan kajen och Iris och kolliderade med Iris, varvid båda fartygen skadades. Kollisionen föranleddes av att framåtmanöver utfördes av maskinisten trots att back tre gånger beordrats i Polaris' maskintelegraf.

Såsom maskinist å Polaris tjänstgjorde vid tillfället i fråga korpralen vid andra yrkeskompaniet nr 2499-43-1937 Birger Gustavsson. Sedan denne inför stationskriegerätten vid Stockholms örlogsstation vidgått, att han av misstag vidtagit de felaktiga maskinmanövrerna, fann kriegsätten genom utslag den 14 januari 1944 att Gustavsson härigenom vållat kollisionen samt prövade rättvist döma honom för försummelse av tjänsteplikt att hållas i vaktarrest sex dagar. Härjämte förpliktades Gustavsson att ersätta kronans utgifter i anledning av skadorna å Iris med 8 862 kronor 37 öre jämte 5 % årlig ränta därå från den 14 januari 1944 tills likvid skedde. Utslaget vann laga kraft.

Av handlingarna i rättegångsmålet inhämtas följande.

Gustavsson hade år 1937 gått till sjöss såsom eldare och dessutom haft anställning som motorskötare. Han hade arbetat som eldare omkring ett och ett halvt år. Den 18 mars 1941 ryckte han in vid flottan och tjänstgjorde därefter i 13 månader, mestadels vid maskin på Vidar. På Polaris var han kommenderad såsom eldrumsfurir. Vid olyckstillfället tjänstgjorde Gustavsson i stället för den ordinarie maskinisten, som var ledig. Omedelbart före kollisionen upptäckte en i maskinrummet tjänstgörande flaggmaskinist på grund av de snabbt återkommande signalerna å maskintelegrafan att felaktig manöver utfördes och gav därför omedelbart högsta möjliga backmanöver. — Enligt fartygschefen kunde den snabba följd av manövrer, som förekommer vid tilläggningsövningar, orsaka överansträngning hos maskinpersonalen. — Jämväl flaggmaskinisten framhöll, att anledningen till felmanövreringen kunde vara den, att det vore ansträngande och psykiskt avtrubbande att under tilläggningsövningar i flera timmar ge olika maskinmanövrer. — Gustavsson själv framhöll vid förhöret, att han ansåg sig vara fullt på det klara med maskinmanövrers utförande, enär han genomgått utbildning härför och även tjänstgjort i samma befattning vid ett tidigare tillfälle. Han hade tidigare samma dag slagit omkring 100 manövrer och kände sig därför ej ovan. På förmiddagen hade han haft frivakt, varför han vid tjänstgöringens början på eftermiddagen kände sig fullt utvilad. Han hade ej heller känt sig uttröttad av eftermiddagens tjänstgöring i maskinrummet. Enligt Gustavssons åsikt kunde de felaktiga åtgärderna möjligen, föranletts av att i samband med de täta manövrerna något redan vidtaget manövreringsmoment fallit ur hans medvetande, vilket sedermera bidragit till oriktig manövrering.

I en den 1 februari 1944 dagtecknad skrift har Gustavsson anhållit att bli befriad från den ådömda skadeståndsskyldigheten.

Marinförvaltningen och *försvarets civilförvaltning* ha tillstyrkt befrielse mot inbetalande av 100 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 27 maj 1944 framhållit, att statskontoret med hänsyn till föreliggande omständigheter och Gustavssons ekonomi icke ville motsätta sig, att denne befriades från att utgiva större delen av det honom ådömda skadeståndet. Ämbetsverket ansåge emellertid icke omständigheterna sådana, att en nedsättning av skadeståndet till 100 kronor vore motiverad. Med beaktande jämväl av Gustavssons ekonomiska förhållanden ville statskontoret därför föreslå, att Gustavsson, därest han inom viss av Kungl. Maj:ts fastställd tid inbetalade 500 kronor, befriades från återstående ersättningskyldighet.

Av utredningen i ärendet inhämtas, att Gustavsson, som är född år 1917 och ogift, åtnjuter en årslön av 2 184 kronor samt härutöver fri kost och beklädnad samt fritt logi. Någon försörjningsplikt åvilar ej Gustavsson.

Detta ärende företer viss likhet med ett vid 1944 års riksdag behandlat (propositionen 1944: 48, punkt 20; skrivelse nr 195, punkt 5), i vilket riksdagen medgav befrielse från skadeståndsskyldighet för en på vedettbåt tjänstgörande maskinist, som under synnerligen ansträngande arbetsförhållanden utfört en anbefalld manöver felaktigt. Visserligen kunna omständigheterna i det nu föreliggande fallet icke anses lika förmildrande som i det åberopade,

*Departements
chefen.*

men av straffsättningen framgår dock, att Gustavssons förseelse ansetts relativt lindrig. Med hänsyn till Gustavssons ekonomiska förhållanden och graden av hans försumlighet synes det skäligt, att Gustavsson i enlighet med marinförvaltningens och försvarets civilförvaltnings förslag befrias från ersättningsskyldighet mot inbetalande av 100 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att Birger Gustavsson må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar 100 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan enligt stationskrigsrättens vid Stockholms örlogstation utslag den 14 januari 1944.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1:o och 2:o hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. F. von Horn.